

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

nita betreft. Dat die «nieuwe taal» wortelt in de bestaande taal is niet vreemd en vaak vertoond in onze cultuur. Men denke aan het woord «psyche», dat voor ons zo een vertrouwde klank heeft dat wij denken te weten wat het is. Het Griekse «psychè» komt van het werkwoord «psycho», dat blazen betekent. Men dacht aanvankelijk dat de levenskracht (psyche) werd ingeblazen. Later is de betekenis metonymisch verschoven in de richting van levensadem. Vervolgens heeft «psyche» de betekenis gekregen van schim der doden. Nog later is de betekenis opgeschoven naar «ziel», zoals wij die kennen, maar dan ontgaan van iedere transcendentie. In het Frans betekent «psyche» ook nog spiegel om niet geheel onbegrijpelijke redenen. Een begrip kan evolueren. Lacan verwijten dat hij nieuwe inhouden koppelt aan bestaande woorden en symbolen, zoals wiskundige tekens, is vanuit etymologisch oogpunt onterecht. Dat wiskundigen en logici het alleenrecht zouden hebben op taal en tekens lijkt mij absurd.

Door het alleenrecht op wiskundige termen uit «vreemde» disciplines en de analytische filosofie als toetssteen van de waarheid te bestrijden, is de grootste kritiek op Buekens' boek geleverd. Daarbij komt ook nog dat de redactie zeer slordig is uitgevoerd; veel taalfouten en een inconsequent taalgebruik zoals: analysand en analysant. De auteur verliest zich regelmatig in een langdurig en complex betoog dat de logica als oogmerk heeft, waarbij het moeilijk is de draad vast te houden.

Ik heb niet de indruk gekregen dat de auteur begrip heeft van het hoe en waarom van de lacaniaanse psychoanalyse, terwijl de overeenkomst in naamgeving van analytische filosofie en psychoanalyse toch anders zou doen vermoeden.

Literatuur

MEYER, C. (red.) (2005). *Le livre noir de la psychanalyse*. Parijs: Les Arènes.

SOKAL, A. & BRICMONT, J. (1997). *Les impostures intellectuelles*. Parijs: Éditions Odile Jacob.

Psychoanalyticus in Duitsland

Bespreking van

Johannes Cremerius (2006). *Ein Leben als Psychoanalytiker in Deutschland*.

Redactie: W. Wolfram Mauser e. a.

Würzburg: Königshausen & Neumann.

ISBN 978 3 8260 3295 0, 304 pp., € 29,80

HARRY STROEKEN

Cremerius (1918-2002) was een Duitse psychoanalyticus en in zijn memoires kan men niet alleen kennisnemen van zijn persoonlijke leven, maar ook van de psychoanalyse in Duitsland na de Tweede Wereldoorlog. Hij beschrijft de moeizame jaren van wederopbouw en laat zien hoe de hoogleraren psychiatrie, die vaak hadden gecollaboreerd met het vernietigingsprogramma van de nazi's voor psychiatrische patiënten, na de oorlog spoedig weer in het zadel zaten en hun strijd tegen de psychoanalyse konden voortzetten. Tevens bespreekt hij de splijting tussen de door de oorlog belaste Deutsche Psychoanalytische Gesellschaft (DPG) en de nieuwe Deutsche Psychoanalytische Verein (DPV) onder leiding van Mitscherlich, die tot op de dag van vandaag voortduurt. Hij maakte een langere studiereis door de Verenigde Staten (op uitnodiging van de regering voor een aantal analytici die in de naziperiode geheel aan de goede kant waren gebleven), verbleef enige jaren in Zwitserland, werkte ook in Italië, was op verschillende plaatsen hoogleraar en psychoanalyticus en hij bezocht vele congressen (ook in de DDR). Hierdoor kan hij verslag doen van ontmoetingen met vele prominente analytici uit de jaren vijftig tot en met tachtig en de ontwikkelingen in die lange periode van binnenuit beschrijven en kritisch beschouwen. Die concrete verhalen zijn verhelderend. Hij was een links-liberale man met sympathie voor Willy Brandt

en voor de studentenbeweging van 1968. Deze opvatting werd niet door alle analytici gedeeld; zo schreef het echtpaar Grunberger/Chasseguet-Smirgel onder pseudoniem een felle aanval tegen deze studentenrevolte. Dit autobiografische boek heeft een veel bredere reikwijdte dan de persoon Cremerius, reden waarom ik het hier wil signaleren.

Amerika onthoofd: agorafobie van de ziel

Bespreking van

Lynne Layton, Nancy Caro Hollander
& Susan Gutwill (red.) (2006).

Psychoanalysis, class and politics
— *Encounters in the clinical setting.*

Londen / New York: Routledge.

ISBN 978 0 415 37941 0, 228 pp., £ 19,99

PIET DECOSTER

Psychoanalysis, class and politics is een compilatie van bijdragen van vooraanstaande figuren binnen de Amerikaanse psychoanalytische beweging. In het eerste deel, een tiental artikelen, lichten zij hun visie toe op de interactie tussen psychoanalyse en politiek. Dan volgt een rondetafelgesprek over de vraag of politiek het laatste taboe is in het psychoanalytische bedrijf, met hierop aansluitend reacties van vier auteurs. Het thema wordt onderzocht vanuit een verscheidenheid aan psychoanalytische perspectieven. Gemeenschappelijk is dat de auteurs argumenteren dat iemands rol /positie als burger zo centraal staat in zijn identiteit dat deze een legitiem deel zou moeten uitmaken van de psychoanalytische theorie en praktijk. Dit lijkt een nogal monolithische opvatting van identiteit te zijn. Uit de bijdragen blijkt een gedeelde bezorgdheid omtrent het huidige onheilspellende politieke landschap: gebeurtenissen

in de maatschappij treden steeds vaker binnen in de overdracht-tegenoverdrachtsrelatie. De auteurs willen zowel de psychodynamiek van agressie als van de onbewuste afweer tegen de waarheid helpen verduidelijken. Uit elke bijdrage blijkt dat de marginalisering van de politiek in het dominante psychoanalytische denken in de Verenigde Staten op zich een duidelijk politiek fenomeen is: de opsplitsing tussen het psychische en het maatschappelijke zoals te vinden in de meeste Amerikaanse vertogen, inclusief dat van de psychoanalyse, is vals en dient de op het individu gerichte status quo. Ze zijn van mening dat deze breuk te vaak het kritisch bewustzijn ontmoedigt en psychisch lijden ondersteunt. Het is volgens hen belangrijk dat analytici het realiteitsgehalte erkennen van de preoccupaties van patiënten met gebeurtenissen in het publieke spectrum en deze niet slechts beschouwen als tekenen van onbewuste persoonlijke conflicten. Denken we maar aan de onthoofding van Nicholas Berg, de eerste publiekelijk op het internet verschenen onthoofding in het conflict tussen de Verenigde Staten en Irak. Het beeld van het hoofd, afgehakt van het lichaam van een Amerikaanse man, geraakte geassocieerd met de symbolische onthoofding van het WTC. Overal in het boek vinden we continu verwijzingen naar het trauma van 9/11.

Het lijkt erop dat de auteurs de volgende boodschap willen meegeven: wanneer we weerzin voelen tegen datgene wat ons getoond wordt en waarvoor gevochten wordt 'in onze naam', dan dienen we ons tekort aan politieke vrijheid onder ogen te zien, en er ook de verantwoordelijkheid mee te confronteren, inclusief onszelf.

In welke mate kan er sprake zijn van sociaal engagement binnen de analytische praktijkvoering? Men vertrekt vanuit het gegeven dat in Amerika een minieme minderheid een enorme politieke en economische macht uitoefent over ieders leven, denken en voelen. In de verschillende bijdragen wordt de psychische ruimte naar voren